

ВСЕСВІТНЯ ЛІТЕРАТУРА В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Щомісячний
науково-методичний журнал

№ 10 (434)
ЖОВТЕНЬ 2017

Видається з 1976 року.

До 1993 року журнал називався
«Русский язык и литература в средних
учебных заведениях Украины»,
з 1993 до 1996 року – «Відродження»,
з 1996 до 2011 року – «Всесвітня література
в середніх навчальних закладах України».

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 17885 – 6735Р від 21.06.2011 р.

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 74426

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Видавець:
РА «ОСВІТА УКРАЇНИ»

Головний редактор
ВАЛЕНТИНА СНЕГІРЬОВА

Редакційна колегія:
ВАЛЕНТИНА БОЙКО,
ЄВГЕНІЯ ВОЛОЩУК,
МИКОЛА ЖУЛИНСЬКИЙ,
МАРИНА ЗУЄНКО,
ДМИТРО НАЛИВАЙКО,
ОЛЬГА НІКОЛЕНКО,
ОЛЬГА ОРЛОВА,
ЛІДІЯ СИМАНОВА,
ОЛЕНА ФІДКЕВИЧ,
ОЛЕНА РЕВНИВЦЕВА,
КАТЕРИНА ТАРАНИК-ТКАЧУК,
БОРИС ШАЛАГІНОВ,
ЮРІЙ ШВАЧКА,
ФЕЛІКС ШТЕЙНБУК

Методична рада:
ІРИНА ГОРОБЧЕНКО,
ЄВДОКІЯ КАШУБА,
ЖАННА КОСТЮК,
ОЛЕНА КРЮЧЕНКОВА,
ОЛЕНА ПРАДІЙЧУК,
ОКСАНА ТІХОМІРОВА,
ВІКТОРІЯ ТУРЯНИЦЯ,
МАРИНА ЧУБАРОВА

© «Всесвітня література в сучасній школі», 2017

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНО

ОСВІТА В ПОЛЬЩІ 3

НАУКОВЦІ – ВЧИТЕЛЮ-СЛОВЕСНИКУ

Юрій КОВБАСЕНКО

ДО ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ Й. В. ГЕТЕ

Навчально-методичні матеріали, 9 клас 7

Валентина СНЕГІРЬОВА, Лідія СИМАНОВА

ФРІДРІХ ШІЛЛЕР. ОДА «ДО РАДОСТІ»

Методичні матеріали до уроків, 9 клас 12

АВТОРСЬКИЙ УРОК

Наталія ЧОРНОУС

У ЧОМУ ПОЛЯГАЮТЬ ЗАСАДИ
СПРАВЖНЬОГО ЛИЦАРСТВА?

За романом Вальтера Скотта «Айвенго», 7 клас 18

Людмила КОЧУРА

ДЗЕРКАЛО СВІФТА

За романом Джонатана Свіфта

«Мандри Гуллівера», 9 клас 22

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІ СТУДІЇ

Олександр АЛЕКСАНДРОВ

ВЕДИ ЯК ПАМ'ЯТКА ІНДОЄВРОПЕЙСЬКОЇ
СЛОВЕСНОСТІ II – I тис. до н. е.

Образи ведійської міфології.

Космогонічні міфи вед 26

ГЕНРИХ ГЕЙНЕ 31

ЛІТЕРАТУРНИЙ КАЛЕНДАР

РЫЦАРЬ ПЕЧАЛЬНОГО ОБРАЗА 34

Ірма КУДРОВА

МАРИНА ЦВЕТАЕВА: О СТРАННОСТЯХ ЛЮБВИ 40

РОСІЙСЬКА МОВА В ШКОЛАХ УКРАЇНИ

Валентина КЛИМЕНКО

ДВУСОСТАВНЫЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ. ПОДЛЕЖАЩЕЕ
И СКАЗУЕМОЕ КАК ГЛАВНЫЕ ЧЛЕНЫ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

На примере поэзии М. Ю. Лермонтова

Интегрированный урок

по русскому языку и мировой литературе, 8 класс 45

ПОЗАКЛАСНИЙ ЧАС

Олександр КАЄНКО

МУЛЬТИГРОВИЙ ТУРНІР ЮНИХ ЕРУДИТІВ,
ПРИСВЯЧЕНИЙ ДИТЯЧІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....48

Олена БИЧЕК

«ЩОСЬ Є У ОСЕНІ, РІДНЕ ДО КРОВІ МОЄЇ...»

Матеріали до проведення поетичного вечора 54

ПРОЧИТАЙТЕ НА ДОЗВІЛІ

Майк ГЕЛПРИН

СВЕЧА ГОРЕЛА 61

ЧИТАЙТЕ
У НАСТУПНОМУ НОМЕРІ

Нова програма

ОЛЕКСАНДР ПУШКІН

МИХАЙЛО ЛЕРМОНТОВ

Методичні та

літературознавчі матеріали,

авторські уроки за творами

письменників, 9 клас

Методичний портал

ЯК СТВОРИТИ

ШКІЛЬНИЙ ТЕАТР

Літературна афіша

ЯКІ КНИЖКИ ЧИТАЮТЬ

ШКОЛЯРИ В КРАЇНАХ СВІТУ

ЗМІСТ

ХВИЛИНИ НАТХНЕННЯ

Валентина НЕВІНЧАНА

БУТИ УЧИТЕЛЕМ, ДО СВЯТА КОЛЕГАМ 2

ВІЧНИЙ ЛИЦАР, УЧИТЕЛЮ 6

У КНИГОЗБІРНІ, «Із слів світанок, вечір сотворить...»,

ФЕЯ ЧАРІВНОГО СИТЕЧКА, ПОСВЯТА ДАНТЕ.....25

ПОЕЗІЯ І ПЕТРАРКА, ТАЄМНИЦІ ЛЕОНАРДО ВІНЧІ,

ХТО ТИ, ШЕКСПІР?.....30

«Полунемец. Полурусский...», «Що збудувати можна зі слів?..» 33

МОКРИЙ СОНЕТ.....63

Валентина ШУЛЬГА. УЧИТЕЛЮ ВКЛОНЯЮСЯ ДОЗЕМНО... 17

Олена ПРАДІЙЧУК

«А ты знаешь о том...», ОСЕННЯ РАПСОДИЯ, ПРОЩАНИЕ..... 39

ІМПРЕСІЯ.....47

БО НА УКРАЇНІ... (Пісня).....53

Світлана РЯБІНКА, Ольга ГОЙ. ВІДКРИВАЄМО ВІЛЬЯМА ШЕКСПІРА.....44

ТВОРЧИЙ УЧИТЕЛЬ - ОБДАРОВАНІ ДІТИ

Анастасія ЯРОШОВЕЦЬ. УЧИТЕЛІ В МОЄМУ ЖИТТІ.....21

На с. 1 обкладинки: Джуліс Давид. «Дон Кіхот і Санчо Панса», 1888 р.

ХВИЛИНИ НАТХНЕННЯ

Валентина НЕВІНЧАНА, вчитель Северинівського НВК, Київська область

БУТИ УЧИТЕЛЕМ

Бути учителем – доля чи вибір?
Може, безвихідь? А може, любов? –
Так як співають: до школи, до діток,
До українських основ.
Школою жити – мрія чи фатум?
Творчість чи рутинна щодня?
Учні – відвертий баласт до зарплати
Чи все ж до скону рідня?
Діти Учителя в школі чекають,
Щоб зрозуміти цей світ.
Учні його кожен день надихають
Не на урок – на політ!

ДО СВЯТА КОЛЕГАМ

Вчителі, вчителі, в школі все життя минає...
(Із пісні)

Ми разом, друзі, вже багато літ.
Стрічали весни, мріяли, літали.
Так швидко облетів юнацький цвіт,
Змінились зовні та й мудріші стали.
Та тільки блиск не загасить очей,
Бо школа й учні образ наш творили.

І як забути тисячі ночей,
З яких черпали до уроків сили!
І де подіти мудрість вікову,
Що із книжок в дітей переливали?
Ми Словом надихалися високим,
Самі поетами у нім ставали.
Літа летіли, і змінився світ:
Союз Радянський канув вже у Лету.
Та все ж лишився в нас думок політ,
Ми віримо Художнику й Поету.
Є Україна, вільна й молода,
Ростуть і патріоти – сіль держави.
Гримить на Сході те страшне АТО,
І учні наші йдуть до слави.

Звичайно, рани нам наносять теж,
А чи раніше, люди, було з медом?
Та розгортаєш книгу – і живеш,
І трави п'єш, обмотуючись пледом.

Мої колеги, спокій бережить –
Здоров'я – компетенція вразлива.
Ви заслужили шану і любов,
А все що зверху – то осіння злива.

ДО ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ Й. В. ҐЕТЕ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ, 9 КЛАС

Юрій КОВБАСЕНКО, завідувач кафедри світової літератури Інституту філології Київського університету ім. Бориса Грінченка, кандидат філологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України

У літературі є постаті, які визначають духовний розвиток цілих епох або й усього людства. Саме до них належить геніальний німецький письменник і вчений-природничник Й. В. Ґете. Він народився 28 серпня 1749 року у «вільному купецькому місті» Франкфурті-на-Майні, в сім'ї імператорського радника Йоганна Каспара. Одним із найяскравіших вражень маленького Йоганна був подарований бабусею ляльковий театр, про який він згодом часто згадував. Чи не це стало першопочатком того, що Ґете став одним із найталановитіших драматургів світу? Він також залюбки відвідував знамениті Франкфуртські ярмарки з їхніми театральними виставами, де вперше побачив Фауста, персонажа, який згодом уславив ім'я Ґете...

Йоганн з дитинства виявив непересічні здібності до наук, опанував французьку, англійську, італійську, давньогрецьку мови та латину. Семирічним почав писати вірші й п'єси, добре знався на металах і коштовному камінні. А ще був фізично розвиненим, чудово їздив верхи. Тож, здобувши добру домашню освіту, він продовжив навчання в Лейпцигському (1765–1768) та Страсбурзькому (1769–1771) університетах і здобув звання доктора права.

У Страсбурзі Ґете познайомився з видатним німецьким філософом, фольклористом, письменником і мислителем Йоганном Готфридом Гердером, який здійснив справжнісінький переворот у поглядах молодого поета. Літературне життя Німеччини тоді зосереджувалося в літературних гуртках, де молоді письменники творили нову літературу. Гердер був ватажком гуртка, членів якого називали штюрмерами, або «буремними геніями». Ці назви походять від заголовка драми штюрмера Ф. Клінгера «Sturm und Drang» («Буря і натиск»). Це ілюструє суть штюрмерства: як буря вносить свіжий струмінь у застоєне повітря, так і штюрмери вносили свіжий вітер буремних почуттів і яскравої емоційності в затхлу атмосферу тогочасної німецької літератури. Вони виступали за об'єднання безлічі тогочасних «ліліпутських» німецьких земель в єдину могутню Німеччину, цікавилися національною самобутністю літератури, а отже, й фольклором. Гердер пробудив у Ґете бунтарський дух та інтерес до штюрмерства, і вони разом очолили рух «бурі і натиску». Саме Й. Гердер зробив перший переклад українських дум іноземною

(німецькою) мовою і напророчив українцям велике майбуття: «Україна стане новою Грецією – у цій країні чудовий клімат, щедра земля, і її великий музично обдарований народ прокинеться колись для нового життя».

У цей «штюрмерський період» своєї творчості Ґете велику увагу приділяв ліриці, насичуючи її яскравими емоціями та образами. Саме під впливом народної творчості Ґете писав свої ранні вірші і балади. Прості й трохи наївні, схожі на народні пісні, його поезії припали до душі мільйонам німців:

*Хлопець подихом зігрів
Дуку ружу в полі.
Він побачив і зрадив,
Що красу таку зустрів,
Мов дарунок долі.
Ружа, ружечка, мов цвіт,
Ружа в чистім полі...*

*«Дика ружа»,
переклад Петра Тимочка*

«Яким усе це було новим, – писав Томас Манн про лірику Ґете-штюрмера, – скільки тут чарівливої свободи, мелодійності і барвистості, як під буремним поривом цих ритмів обсіпалася пудра з раціоналістичних перук» (йдеться про застарілих класицистів, які до того домінували в німецькій літературі).

У XVIII ст. серед монархів було модним радитися з видатними письменниками і філософами-просвітителями щодо управління державою. Цим шляхом вирішив піти й молодий веймарський герцог Карл Август, бажаючи реформувати свою невеличку державку. Він запросив до себе Ґете, і 1775 року письменник переїхав до Веймара, де й провів (не враховуючи короткочасних виїздів) усе своє наступне життя. Ґете дослужився до посади прем'єр-міністра, другої людини в герцогстві. Тоді ще він щиро вірив, що його чиновницька діяльність покращить державну систему герцогства, сприятиме розвитку тамтешньої науки і культури. За успіхи на службі Ґете навіть був зведений у дворянство. Проте й літературної діяльності він не полишав.

Та прем'єрство письменника тривало недовго. З одного боку, Карл Август наче й підтримував реформаторство Ґете, а з другого – перекреслював більшість його починань. Податки продовжували збирати нечисті на руку чиновники, які

мали високих покровителів. Міністрами призначали не гідних цієї посади, а тих, хто мав зв'язки при дворі герцога («хто краще ходив канатом», за Дж. Свіфтом). Тож треба було або заплющити на це очі, або добряче грюкнути дверима. Та мудрий Гете обрав третій шлях. Пославшись на нібито слабке здоров'я, письменник склав з себе обов'язки голови уряду і поїхав «лікуватися» до Італії. Там він збагатився естетично, на власні очі побачивши скарби античної культури.

Автограф Гете

Повернувшись до Веймара, письменник продовжив продуктивно працювати. У 1831 році він нарешті завершив головний твір свого життя – трагедію «Фауст» (перша її частина вийшла ще 1808 року), де діє персонаж, навіяний ще дитячими враженнями Гете.

Наприкінці життя Й. Гете досягнув zenіту майстерності й слави. З'явилися нові продуктивні ідеї, і одна з них – думка про появу всесвітньої літератури. Й. В. Гете пішов з життя 22 березня 1832 року, залишивши людству у спадщину безліч своїх геніальних віршів, балад, п'єс, романів, наукових робіт у сфері анатомії, геології, мінералогії, фізики.

Травнева пісня

О як радіє
Весь світ навкіл!
Як сяє сонце!
Як грає діл!

Куці, дерева –
Усе в квітках,
На кожній гілці
Співає птах,

І раювання
В серцях бринить.
О земле рання!
О втіхи мить!

Любов, любове!
Ти осяйна
Златава хмарка,
Що ген злина.

Вицдряєш обшир
Лугів, ланів,
Твій свіжий подих
Життя сп'янив.

Дівча, кохання
Моє земне!
Тебе люблю я,
А ти мене!

Так любить жайвір
Небес красу,
Так любить квітка
Спивать росу,

Як я кохаю
Тебе одну,
Мені даєш-бо
Снагу й весну,

І в мене пісня
Росте, буя.
Благословенна
Любов твоя!

Переклад Леоніда Череватенка

* * *

Сміється природа радо мені,
Як сяє сонце по зимнім сні!
Барвисті квіти по всіх лугах,
Пташині хори по всіх гаях,
І в кожнім серці радість, весна:
О земле, сонце, любов ясна!
Любов моя, ти світлий чар!
Ти злото ранніх нагірних хмар!
Твій подив свіжим лугам, полям,
Благословення траві й квіткам...
Дівчатко любе, дівча ясне!
Як зір твій сяє: ти любиш мене!
Як жайворонок – повітря й спів,
Як чиста квітка – росу полів,
Тебе люблю я гарячим чуттям,
Ти радістю, сміхом, новим життям
Підносиш спів мій, хвилюєш кров..
О, будь щаслива, моя любов!

Переклад Миколи Зерова

Майова пісня

О, як яріє
Весь світ навкруг!
Як сяє сонце,
Як мріє луг!

*Квітує кожне
Живе стебло,
Пташиним співом
Ліс облягло.*

*Блаженна радість –
Сердець єство!
О земле! Сонце!
О торжество!*

*Любов, любове!
Шарієш ти,
Неначе хмарка
Із висоти.*

*Благословляєш
Ти ранній шлях...
Весняним цвітом
Весь світ пропах!*

*Кохана, щастя
Моє ясне!
Тебе люблю я,
Як ти мене!*

Переклад Василя Стуса

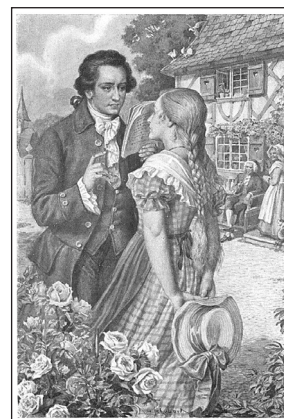
Вірш «Травнева пісня» (у перекладі В. Стуса «Майова пісня») був написаний 1771 року. Навчаючись у Страсбурзькому університеті, поет закохався в доньку місцевого пастора Фредеріку Бріон. Згодом він зізнався, що це кохання відродило у нього бажання творити. Він написав для Фредеріки багато пісень на знайомі мелодії. Серед них була і «Травнева пісня». Ця поезія демонструє, як під пером «буремного генія» (а вірш створений саме у штюрмерській стилістиці), поезія звільняється від дидактизму та абстрактного раціоналізму і сповнюється природною простотою. Вірша «Травнева пісня» стосуються уже наведені слова Томаса Манна про те, що штюрмерські твори Гете «обсипали пудру з раціоналістичних перук».

Радісне замилювання весняною природою, коли квітнуть дерева, співають птахи, а з неба яскраво сяє сонце, – суголосне почуттям закоханості ліричного героя. Його кохання таке ж яскраве й осяйне, як і природа навколо. Не одразу зрозуміло, що саме сповнює його серце радістю: чари травневої природи чи кохання до чарівної юнки. Ритм танцювальної пісеньки, використаний у творі, підкреслює неймовірний вибух радості, яким пройнятий вірш.

Цей вірш вважається першим ліричним шедевром поета, що вплинув на формування поетичного стилю письменника. Неодноразово зверталися до нього і музиканти, зокрема й геніальний Людвіг ван Бетховен.

...Історія юного Гете і Фредеріки закінчилася сумно. Хоча закохані були заручені, після навчання поет поїхав зі Страсбурга: тихого провінційного життя навіть серед людей, які його любили, Гете було замало...

Фредеріка назавжди зберегла в серці кохання до поета і так і не одружилася. А спомини про неї надихнули Гете на створення образу Маргарити в головному творі його життя – філософській трагедії «Фауст».

Гете і Фредеріка.

Обкладинка німецькомовного видання лірики Й. В. Гете

Заяпитання і завдання

- Чи можна вірш «Травнева пісня» назвати автобіографічним? Відповідь аргументуйте.
- Пригадайте, які метафори називають бароковими. Порівняйте їх із художніми засобами вірша Гете. Яка манера письма вам подобається більше? Чому?
- Чому у вірші так багато окличних речень? Яку роль вони відіграють у тексті?
- Перекладаючи «Травневу пісню», українські митці віддають перевагу двостопному ямбу. Як ви думаєте, чому? Чи пов'язано це із загальним настроєм вірша?
- Спробуйте дібрати (створити) художні ілюстрації до «Травневої пісні». Які кольори та образи там домінуватимуть? Чому?
- **Проект.** Зніміть кліп за віршем Гете. Який зображальний та музичний ряд ви використаєте для його створення?

Ода «Прометей»

*Вгорни небо твоє, Зевсе,
Імлою хмар,
Вчини, як отой хлопчак,
Що толочить будяки,
Влучай в дуби й верхів'я гір, –
Тільки мою землю
Мені залиши
І мою хатину, будовану не тобою,
І вознище мое
Із розжареним приском,
Якому ти заздриш.*

*Не знаю нікого біднішого
Під сонцем, ніж ви, богове!
Нещедро ви живлите
Данням офір
І дихом молитов
Вашу величність.
Ви б геть змарніли, якби
Не жебраки і діти,
Дурники, повні надії.*

*Коли я був малий, тоді,
Не знаючи, що, де і як,
Звертав свої заблудлі очі
До сонця, чи нема там вгорі
Вуха, що скарги мої почуло б,
Серця, що так, як моє,
Пригноблених би пожаліло.
Хто допоміг
Гордість титанів мені здолать?
Хто від смерті мене врятував,
Від долі раба?
Чи не ти само це звершило,
Серце, в паланні святім?
Чи не палало, юне й добре, ти,
Марно дякуючи за рятунок
Тому, хто спить у високості?
Тебе шанувати? Чому?
Може, зм'якшив ти колісь
Болі знедоленим?
Може, притишив колісь
Сльози настрашених?
Чи не всемогутній Час
Мужа із мене викував?
Чи не одвічна судьба
Владує і мною, й тобою?
Либонь, ти гадаєш,
Що зненавидіти життя я мушу,
Втекти десь в пустелю,
Бо не всі вже
Пуп'янки мрій достигли?*

*Ну, тут я сиджу і формую
Людей на свій образ –
Поріддя, що подібне до мене,
Щоб мучитися, щоб ридати,
Щоб втішатися, щоб радіти, –
І зневажати тебе,
Як я!*

Переклад Миколи Бажана

Увагу європейців до образу Прометея відродили саме просвітники, зокрема й Гете. В античній міфології титан Прометей був постаттю неоднозначною. З одного боку, він – звичайнісінький хитрун, який допоміг людям обдурити Зевса під час першого жертвоприношення, та ще й украв для них вогонь з Олімпу. Тож і пока-

раний Громовержцем був справедливо і законно. З другого боку, Прометей, син богині Феміди, був батьком людства, якому не лише подарував цивілізацію, а й заради нього пішов на самопожертву і кинув виклик тирану Зевсу, принісши людям іскру божественного вогню (розуму, про-світи). Прометей у Гете – бунтар, тираноборець, творець, який готовий брати відповідальність за своє життя і не залежати від богів.

Спочатку образ Прометея з'явився у Гете в драматичному творі, що дійшов до нас у фрагментах. Ода «Прометей» (1774 р.) пізніше була написана як самостійний текст, хоча поет стверджував, що твір – монолог Прометея – мав відкривати III акт драматичного фрагмента. Гете оспівує Прометея як уособлення творчої сили людини, її неприборканої енергії.

Для свого твору поет обирає форму оди – ліричного жанру, що урочисто і піднесено оспівує важливі суспільні чи історичні події або діяльність історичних осіб. За канонами класицизму, ода починалася заспівом, у ній оспівувалися високі й важливі теми, вона мала чіткий фінал і була насиченою міфологічними образами. Дозволявся так званий ліричний безлад, коли поет переходив з одного мотиву на інший.

Прометей звертається до Зевса з вимогою дати йому спокій. Титан зневажає богів, бо перекоаний, що вони нічим йому не допомогли і він їм нічим не зобов'язаний. Свої надії він покладає лише на людей, яких формує «на свій образ, щоб мучитися, щоб ридати, щоб втішатися, щоб радіти, – і зневажати» богів.

Запитання і завдання

- Пригадайте, що ви знаєте про Прометея із уроків зарубіжної літератури у 6 та 8 класах. Порівняйте розповідь Прометея про його благодіяння людям (Есхіл «Прометей закутий») та оду Гете. Що їх об'єднує, що відрізняє? Відповідь аргументуйте.
- Як ви розумієте вислів: «Не знаю нікого біднішого під сонцем, ніж ви, богове»?
- У чому Прометей звинувачує богів? Чому у вірші так багато питальних речень?
- Чи відповідає вірш Гете формі класицистичної оди? Чи випадково для вірша про Прометея поет обрав саме цю форму вірша, відому ще з античності?

Вільшаний король

*Хто пізно так мчить у час нічний?
То їде батько, з ним син малий.
Чогось боїться і мерзне син –
Малого тулить і гріє він.*

- Чому тремтиш ти, мій сину, щомить?
- Король вільшаний он там стоїть!

*Він у короні, хвостатий пан! –
– То, сину, вранішній туман!*

*«Любе дитя, до мене мерцій!
Будемо гратись в оселі моїй,
Квіти прекрасні знайду тобі я,
У злото матуся одягне моя».*

*– Мій тату, мій тату, яке страшно!
Як надить вільшаний король мене!
– Годі, маля, заспокойся, маля!
То вітер колише в гаю гілля!*

*«Хлопчику любий, іди ж до нас!
Дочки мої у танку в цей час,
Дочки мої тебе вийдуть стрічать,
Вітати, співати, тебе колихать!»*

*– Мій тату, мій тату, туди подивись!
Он королівни вільшані зійшлись!
– Не бійся, мій синку! Повір мені:
То верби сивіють у даліні!*

*«Мені, хлопче, лоба краса твоя!
З неволі чи з волі візьму тебе я!»
– Мій тату, мій тату, він нас догнав!
Ой, як болюче мене він обняв! –*

*Батькові страшно, батько спішисть,
В руках його хлопчик бідний кричить;
Насилу додому доїхав він,
В руках його мертвий лежав його син.*

Переклад Максима Рильського

Балада Гете «Вільшаний король» (1782 р.) вважається перлиною світової літератури. Їй притаманна емоційна напруга і якась незбагненна таємнича сила. Гете писав її тоді, коли європейці зацікавилися усною народною творчістю. Германці здавна мешкали у дрімучих хащах і щиро вірили в духів, які нібито жили у кожному дереві та кущі. Тож, може, загадковий вільшаний король і є одним із таких духів? Адже Гете, як і брати Грімм, збирав німецький фольклор. Є також версія, що на створення «Вільшаного короля» поета надихнули старонорвезька балада

«Танець ельфів» і данська народна пісня «Дочка короля ельфів». Данське слово *eller* (ельф) дуже схоже на німецьке *erl* (вільха). Тож король ельфів «перетворився» на вільшаного короля. Давні германці, поклоняючись лісовим духам: ельфам, лісовикам, – водночас і боялися їх. Тож у баладі зіткнення синового (міфічно-фантастичного) і батькового (тверезо-реалістичного) поглядів на світ призводить до трагедії. У клубах вранішнього туману (яким його бачив батько) дитина вгледіла хвостатого пана, страшного вільшаного короля. Хто має рацію – батько чи син? Мабуть, кожен свою. Але, судячи з фіналу балади, світ уяви, фантазії набагато сильніший за прагматичне реалістичне світосприйняття...

Цю баладу Гете поклав на музику видатний австрійський композитор Франц Шуберт, і його пісня набула широкого визнання.

«Вільшаний король» неодноразово перекладався українською мовою. Найвідомішими є переклади Пантелеймона Куліша, Бориса Грінченка і Максима Рильського.

Запитання і завдання

- Що таке міф і міфічний світогляд? Що лежить в його основі?
- Згрупуйте образи балади у антонімічні пари відповідно до сприйняття навколишнього світу батьком і сином: «вранішній туман – хвостатий пан» тощо. Як у баладі переплітаються реальний і фантастичний світи?
- Чому батько і син навколишній світ сприймають так по-різному? Відповідь аргументуйте.
- Чому таємничого вільшаного короля бачить саме син, а не батько?
- Хто з героїв балади має міфічний світогляд? Відповідь аргументуйте, посилаючись на текст.
- Послухайте пісню Ф. Шуберта «Вільшаний король». Чи вдалося композитору засобами музики передати настрої балади Гете? Відповідь аргументуйте.
- Пригадайте сучасні кінофільми та книжки, в яких зустрічаються ельфи (наприклад, «Володар перснів» Дж. Р. Толкіна). Чи збігається уявлення про ельфів у письменників XVIII та XX–XXI століть?

**УВАГА! ТРИВАЄ
ПЕРЕДПЛАТА НА 2017 РІК**

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ
для вчителів зарубіжної літератури та російської мови,
методистів, науковців, аспірантів, студентів

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 74426

ОСВІТА УКРАЇНИ
рекламне агентство